

Nr 294.

Av herr **Olsson** i Mora **m. fl.**, om skrivelse till *Kungl. Maj:t*
i fråga om beredande åt behövande änkor av understöd
utav allmänna medel utan fattigvårds verkan för under-
håll och uppfostran av deras barn.

Genom en i andra kammaren väckt motion, nr 200, påkallades i fjol riksdagens uppmärksamhet på angelägenheten av att bereda understöd utan fattigvårds verkan åt obemedlade änkor med oförsörjda barn.

Då motionen avlämnades, hade det framförda kravet under det gångna året fått en särskild aktualitet genom den förödande spanska sjukan, som bortryckt så många familjefäder i sina bästa år, men det framhölls, att även utan hänsyn härtill den i motionen berörda angelägenheten vore synnerligen väl värd lagstiftarnas uppmärksamhet.

Änkorna måste ofta, erinrades det i motionen, på sina axlar bära hela bördan av barnens och familjens försörjning, en börda så mycket tyngre som de nästan undantagslöst äro hänvisade till det sämst betalda arbetet. Om de trots den mest hjältemodiga kamp digna under denna börda, är deras hårda lott att hänvisas till ett med njugg hand utdelat, förödmjukande fattigunderstöd. De ryckas från sin egentliga uppgift, från hemmets vård och barnens uppfostran, och kastas helt ut i förvärvsarbetet. På det nödtvungna försummandet av hemmet följer ej sällan dess fullständiga upplösning, och om de barn, som sålunda berövats hemmets hägn och moderns vård, alltför ofta hamna i våra tvångsuppfostringsanstalter eller på våra fängelser, är det knappast ägnat att förvåna utan snarare att betrakta som en naturlig följd av samhällets försummelse mot de värnlösa.

För att även efter familjefaderns fränfalle trygga hemmets bestånd och barnens uppfostran, borde, yttrades det vidare i motionen, behövande änka med barn, utan fattigvårds verkan eller andra förödmjukande villkor, beredas understöd eller pension av statsmedel. Efter en sådan reform skulle modern endast behöva att genom egen arbetsförtjänst skaffa ett

mindre tillskott för att få sin familjs ekonomi hållbar, och hon finge tid och krafter över att fylla sin främsta och naturligaste moderliga plikt. Uppenbart skulle barnen vinna härpå. Men finge de den vård, som de ha rätt att kräva, skulle stora vinster skördas även av samhället.

Frågan om beredande av statshjälp av här antydd art, påpekades det slutligen i motionen, är icke något löst hugskott. Danmark har genom en änkelag, om vars verkningar endast gynnsamma erfarenheter föreligga, tillerkänt behövande änka rätt att av det offentliga, utan fattighjälps verkan, uppbära ett årligt understöd som bidrag till utgifter för underhåll och uppfostran av sina inom äktenskapet födda eller under detsamma adopterade barn. Ett flertal av Amerikas Förenta stater lämna även änkor av allmänna medel understöd, vilka ej synas ha karaktär av fattighjälp. Tanken på beredande av sådan änkehjälp har även fått några uttryck i svensk opinion. Socialdemokratiska kvinnogressen uttalade sig sålunda härför redan år 1914. Landsföreningens för kvinnans politiska rösträtt verkställande utskott har vidare den 18 januari 1918 uttalat sig för att principen om bidrag av det allmänna utan fattigvårds verkan måtte utsträckas att gälla även änkor, vilka ej ensamma kunna försörja sina barn, samt att sådant förskott eller bidrag vid behov måtte utgå, ända tills barnet uppnått vuxen ålder. Ett liknande uttalande gjordes slutligen i februari 1918 till fattigvårdslagstiftningskommittén av de socialdemokratiska kvinnornas centralstyrelse, ävensom den 10 januari 1919 av ett möte i Stockholm med frisinnade kvinnor från landets skilda delar.

På grund av det anförda yrkades i motionen, »att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte utreda, på vilket sätt och efter vilka grunder understöd av allmänna medel må utan fattigvårds verkan beredas behövande änkor till underhåll och uppfostran av deras inom äktenskapet födda och under detsamma adopterade barn, samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kan giva anledning.»

Motionen remitterades till andra kammarens fjärde tillfälliga utskott, som i ärendet inhämtade yttranden från pensionsstyrelsen, Stockholms stads barnavårdsinspektör och Svenska fattigvårdsförbundet. Pensionsstyrelsen och Stockholms stads barnavårdsinspektör tillstyrkte härvid motionen, och Svenska fattigvårdsförbundet uttalade sitt gillande av motionens syfte, men syntes anse en särskild hemställan till Kungl. Maj:t om utredning obehöfvig, alldenstund, enligt förbundets mening, en dylik utredning med sannolikhet skulle komma till stånd utan en riksdagsskrivelse i ämnet. Förbundet förklarade sig nämligen ha anledning förmoda, att frågan om tilldelande av understöd av offentliga medel åt ensamstående mödrar

(alltså även änkor med barn) komme under öfvervägande vid den behandling fattigvårdslagstiftningskommittén komme att ägna åt lagstiftningen om den offentliga barnavården.

Utskottet fann i avgivet enhälligt utlåtande motionen i hög grad behjärtansvärd. Omotsägligen föreligger här, yttrade utskottet, ett allmänintresse av betydelsefullaste slag, såvisst som statens framtid beror på den omvårdnad och fostran, som komma det uppväxande släktet till del. Det synes fördenskull vara en tvingande nödvändighet, att staten i detta hänseende, där så behöves, träder hjälpende emellan, och att denna hjälp lämnas icke som en nådegåva, utan som en skyldighet fullgjord i statens eget intresse. Danmark är det enda europeiska land, där sådan änkehjälp förekommer. Den infördes där genom den s. k. Enkebörnsloven av den 29 april 1913. Det torde, särskilt med hänsyn till nu rådande ekonomiska förhållanden, vara av vikt, att en sådan lagstiftning snarast möjligt kommer till stånd även i Sverige. Huruvida ifrågavarande understöd bör ske i form av pensionsförsäkring eller på annat sätt, är en fråga, som enligt utskottets mening lämpligast bör överlåtas åt en blivande utredning att avgöra.

Vidkommande Svenska fattigvårdsförbundets mening, att en skrivelse till Kungl. Maj:t i ärendet skulle vara obehövlig, framhöll utskottet, dels att den fråga, som motionen avsåge, icke nödvändigtvis sammanhänger med den, som fattigvårdslagstiftningskommittén har att utreda, dels att dessa frågor äro så nära förbundna med ekonomiska frågor av stor räckvidd, att en särskild utredning väl må anses behövlig, om en tillfredsställande lösning skall vinnas.

Utskottet hemställde om bifall till det i motionen framförda yrkandet, och andra kammaren beslöt enhälligt i överensstämmelse härmed.

Ärendet överlämnades härefter till första kammaren, som hänvisade det till förberedande behandling av sitt första tillfälliga utskott. Detta ansåg, lika med andra kammarens utskott, motionen såsom berörande ett samhällsintresse av största betydelse synnerligen behjärtansvärd. Frågan om utsträckning av rätten till pensionstillägg för barn vore emellertid föremål för pensionsstyrelsens uppmärksamhet, och fattigvårdslagstiftningskommittén komme i sammanhang med dess behandling av lagstiftningen om den offentliga barnavården att taga under öfvervägande möjligheten att bereda den i motionen avsedda hjälpen genom direkt understödsverksamhet. Vid sådant förhållande hemställde utskottets majoritet, att första kammaren icke måtte biträda andra kammarens i ärendet fattade beslut.

Tre reservanter ansågo, att, då andra kammaren genom sitt beslut om skrivelse till Kungl. Maj:t understrukt viken av en allsidig, skyndsam

och effektiv utredning av föreliggande viktiga fråga i hela dess omfattning, utskottet icke bort motsätta sig avlåtande av en skrivelse i motionens syfte.

Vid ärendets behandling i kammaren framhölls, att saken, utan avlåtande av riksdagsskrivelse i ämnet, väl komme att i vissa delar utredas, men att denna utredning dock icke gällde den föreliggande frågan i sin helhet.

Första kammaren biföll likväl utskottets hemställan, varigenom saken för det dåvarande förföll.

Då den nu återupptages, sker det närmast med hänsyn till den förändrade sammansättningen av första kammaren.

Den i fjol anförda motiveringen för framställningen återopas fortfarande. Följande erinringar må nu dessutom göras i anledning av de anmärkningar, som riktats mot det i motionen framförda yrkandet.

Fattigvårdslagstiftningskommittén, som fått i uppdrag att avgiva förslag rörande revision av barnavårdslagstiftningen, har visserligen under behandling frågor, vilka beröra de i motionen avhandlade spörsmål. Till kommittén har sålunda hänskjutits riksdagens skrivelse den 11 juni 1917 (nr 239) angående möjligheten att bereda förskott av allmänna medel åt barn utom äktenskap samt i vissa fall åt barn inom äktenskap. Det övervägande, som inom kommittén ägnas denna skrivelse, måste dock komma att omfatta blott en del av den nu ifrågavarande motionen. Och skulle kommittén, i anslutning till framställningar, som från enskilda håll ingivits till kommittén, i vidare mån upptaga det i motionen framförda yrkandet, så stannar dock under alla förhållanden kommitténs utredning vid en prövning av möjligheten att *genom direkt understödsverksamhet* bereda den i motionen avsedda hjälpen. Andra utvägar komma icke under övervägande inom kommittén. Flera möjligheter äro emellertid tänkbara, och därför påyrkas också i motionen utredning om, *på vilket sätt* och efter vilka grunder den ifrågavarande änkehjälpen lämpligen må kunna beredas. Första kammarens första tillfälliga utskott yttrade i fjol vid sin behandling av motionen, att dess syfte syntes kunna nås »antingen genom anordnande av en änke- eller barnpensionering anknuten till den allmänna folkförsäkringen eller ock genom en direkt understödsverksamhet». Beträffande det förra alternativet anförde utskottet, att det redan vore föremål för uppmärksamhet inom pensionsstyrelsen. Därmed förhöll sig så, att styrelsen vid den utredning, som påginge rörande en del ändringar i pensionsförsäkringslagen, ansåge sig böra tillse, huruvida lämpligen en utsträckning av rätten till pensionstillägg för barn bör äga rum. Utan en »mycket vidlyftig utredning» måste emellertid styrelsen ställa sig reser-

verad till lämpligheten av att föra under pensionsförsäkringen en del fall, som måhända med större fördel skulle kunna omhändertagas av andra samhällsorgan. Och vidkommande speciellt frågan om beredande av understöd åt efterlevande änka, som ej är invalid och har minderåriga barn, förklarade styrelsen uttryckligen, att den borde närmare utredas, och att styrelsen följaktligen icke hade något att erinra mot bifall till det i motionen framställda yrkandet.

Av det anförda framgår, att frågan om beredande av änkehjälp visserligen i begränsad omfattning är föremål för utredning, men att denna utredning näppeligen kan resultera i något svar på den i motionen framställda frågan, på vilket sätt denna angelägenhet lämpligast bör ordnas. Fattigvårdslagstiftningskommittén prövar frågan från en synpunkt, pensionsstyrelsen från en annan. De olika synpunkterna vägas icke mot varandra, och några andra möjligheter komma icke under överbärande än en understödsverksamhet, ingående som ett led i barnavårdslagstiftningen, och en utbyggnad av den allmänna folkpensioneringen.

Den förevarande frågan är emellertid av den betydelsefulla innebörd, att den synes påkalla en fristående, allsidig och skyndsamt utredning.

Genom lagen om införsel har lagstiftningen med kraftigare medel än som förut erbjudits velat tillförsäkra de ogifta mödrarna och de övergivna eller franskilda hustrurna underhållsbidrag utan fattighjälps karaktär. Då det förstärkta stöd, som genom denna lag lämnats, icke heller det utgör någon under alla förhållanden betryggande garanti, att underhållsbidrag verkligen inflyta, har inom riksdagen begärts utredning angående lämpligheten av att utav allmänna medel tilldela dessa mödrar understöd. I Danmark, där sådant understöd beviljats genom den s. k. alimentationslagstiftningen, där har man varit så konsekvent, att man beviljat understöd även åt de mödrar, som genom döden berövats sitt stöd. I Sverige ha ankorna i stort sett lämnats utanför diskussionen i detta sammanhang. Men så sant statens framtid beror på hemmens bestånd och på den vård och fosteran, som ägnas det uppväxande släktet, måste de i sin betydelsefulla gärning för barnens och sin egen del vara berättigade till verksammare stöd från det allmänna sida än ett med njugg hand givet fattigunderstöd.

För erhållande av en enhetlig lagstiftning torde för syftets vinnande samarbete med fattigvårdslagstiftningskommittén vara önskvärt, men eljest bör denna fråga få prövas på ett annat plan än blott som ett led i fattigvårdslagstiftningskommitténs barnavårdsutredning. Kvinnorna, som på det innerligaste beröras av denna angelägenhet, böra i större utsträckning, än vad fallet är inom fattigvårdslagstiftningskommittén, få taga del i den blivande utredningen, och det synes icke för mycket begärt, att de olyck-

liga hustrur, som genom döden beröfvats sitt manliga stöd, få genom en representant göra sin röst hörd redan under ärendets förberedande behandling.

Vördsamt yrkas alltså,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte utreda, på vilket sätt och efter vilka grunder understöd av allmänna medel må utan fattigvårds verkan beredas behövande änkor till underhåll och uppfostran av deras inom äktenskapet födda och under detsamma adopterade barn, samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kan giva anledning.

Stockholm den 31 januari 1920.

A. Olsson
i Mora.

Bernh. Eriksson.

And. Karlsson.

P. Bergström
Bäckland.

Gust. Skagerberg.

O. L. Johansson
Vittinge.

J. A. Ander.

Ant. Wikström.

Oscar Osberg.

Nils Svensson.

Albert Mossberg.
